

СЪСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ НА ТРУДОВАТА ЗАЕТОСТ ЗА ХОРА С УВРЕЖДАНИЯ В БЪЛГАРИЯ

Елка Тодорова – председател на
Националната федерация на работодателите на
инвалиди

През последните години хората с увреждания значително отпаднаха от пазара на труда. Регистрираните в БТ лица с увреждания са около 14000. Голям е процентът и на хората с увреждания, които не са регистрирани като безработни в БТ.

Няколко са причините за почти невъзможния достъп до труд:

- **архитектурните бариери – липсва достъп до конкретно работно място;**
- **недостъпен обществен транспорт;**
- **работодателите не наемат хора с увреждания;**
- **липса на нормативно изискване за наемане на хора с увреждания на работа. Чл. 315 от КТ регламентира минимална квота за хора с увреждания в предприятията над 50 човека. Работодателите масово нарушават това изискване.**

В същото време и държавните, и общинските институции не са особено склонни да наемат хора с увреждания и това в допълнителна степен формира обществената нагласа, че не съществува изискване за наемане на определен процент хора с увреждания.

Тук е необходимо да погледнем и един друг аспект на заетостта – квалификацията на хората с увреждания. **Около 40% от тях са с образование под средното.**

Това им пречи дори да бъдат включвани в курсове за преквалификация чрез АЗ, поради наличието на образователни изисквания. Тук се завърта един порочен кръг – липсата на образование ти пречи да се реализираш на свободния трудов пазар, но и не ти дава възможност да се включиш в държавната система за квалификация и преквалификация, което те обрича на безработица.

ТРУДОВА ЗАЕТОСТ ЗА ХОРА С УВРЕЖДАНИЯ В Р БЪЛГАРИЯ

Съгласно българското законодателство и в частност Закона за интеграция на хората с увреждания, трудовата заетост на хората с увреждания се осъществява чрез:

- интегрирана работна среда (отворен пазар на труда);
- и в специализирана работна среда.

ТРУДОВА ЗАЕТОСТ В СПЕЦИАЛИЗИРАНА РАБОТНА СРЕДА

Специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания са тези, които отговарят на следните условия:

- ✓ регистрирани са по Търговския закон или по Закона за кооперациите;
- ✓ произвеждат стоки или извършват услуги;
- ✓ имат относителен дял на лицата с увреждания, както следва:
  - ⌘ за незрящи и слабовиждащи лица - не по-малко от 20 на сто от общия брой на персонала;
  - ⌘ за лица с увреден слух и лица с други увреждания - не по-малко от 30 на сто от общия брой на персонала;
- ✓ вписани са в регистъра на Агенцията за хората с увреждания.

СЪЗДАВАНЕ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ЗАЕТОСТ В СОЦИАЛНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Социалните предприятия са регистрирани по ЗЮЛНЦ като неправителствени организации развиващи стопанска дейност с изразен социален ефект спрямо лица от уязвимите групи в най-широк смисъл: подобряване на жизненото им равнище, осигуряване на заетост, предоставяне на услуги и/или други форми на пряка подкрепа, чийто краен резултат е активното им социално включване.

В някои случаи самите регистрирани юридически лица по ЗЮЛНЦ учредяват ЕООД, като прихода от дейността на дружеството инвестират за социални цели.

ДЪРЖАВНА ПОДКРЕПА ЗА СПЕЦИАЛИЗИРАНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

✓ корпоративният данък се преотстъпва.

Преотстъпените средства се разходват за рехабилитация и социална интеграция на хората с увреждания;

✓ Министерският съвет одобрява списък на стоките и услугите, които се възлагат на специализираните предприятия или кооперации на лица с увреждания по реда на Закона за обществените поръчки.

✓ преотстъпват се **30 на сто от дължимите осигурителни вноски - лични вноски за осигуреното лице и вноските за сметка на работодателя**, за четирите фонда на държавното обществено осигуряване – фонд “Пенсии”, фонд “Общо заболяване и майчинство”, фонд “Трудова злополука и професионална болест” и фонд “Безработица”, както и по вноските за здравното осигуряване.

С последните изменения и допълнения в ЗИХУ от 2011 г. преотстъпените средства ще бъдат в размер на 50%.

✓ **минималният осигурителен праг** (минималният осигурителен доход по икономически дейности и квалификационни групи професии) е **50% от фиксирания** в приложението към чл.8 на Закона за бюджета на ДОО;

ФИНАНСИРАНЕ НА ПРОЕКТИ ОТ АГЕНЦИЯТА ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ

- ✓ за работодателите, в обичайна работна среда (отворения пазар на труда), чрез проекти за интегриране на хора с увреждания.
- ✓ за специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания чрез проекти със социална насоченост и със стопанска насоченост.
- ✓ за лицата с трайни увреждания желаещи да стартират собствен бизнес или да развият действащия до момента чрез проекти за започване и развитие на самостоятелна стопанска дейност.

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА СОЦИАЛНО ВКЛЮЧВАНЕ ЧРЕЗ ЗАЕТОСТ

Съгласно чл. 316. от Кодекса на труда общинските съвети са длъжни да създават специализирани общински предприятия, а работодателите с повече от 300 работници и служители - цехове и други звена за работа на лица с трайно намалена работоспособност, като дейността на специализираните предприятия се планира и отчита отделно.

ПРОБЛЕМИ ЗА СОЦИАЛНО ВКЛЮЧВАНЕ НА ЛИЦАТА С УВРЕЖДЕНИЯ В СПЕЦИАЛИЗИРАНА СРЕДА

Облекченията на специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания по Закона за обществените поръчки не се ползват, тъй като практиката показва, че те не могат да спечелят обществени поръчки по много причини, най-важната от които е липсата на категорични текстове в закона.

Преференциите по Закона за корпоративното подоходно облагане също са неефективни, защото твърде рядко може да се формира печалба от производството в тези предприятия и кооперации.

При сегашното финансово състояние специализираните предприятия и кооперации не могат да осигурят:

- средства за изплащане на допълнително възнаграждение в зависимост от степента на намалената работоспособност;
- съфинансиране по проекти.

Възстановяват им се с огромно закъснение – 30-те % от вноските по всички осигурителни случаи. В същото време тези средства се използват за инвестиции, социална интеграция и допълнително заплащане за % загубена работоспособност.

При създадената ситуация не е възможно с този малък финансов ресурс да се изпълняват изискванията на закона: кое да бъде приоритет – закупуване на ново оборудване за производство на конкурентноспособна стока, социалната рехабилитация или допълнителното заплащане.

ПРОБЛЕМИ НА ТРУДОВАТА ЗАЕТОСТ ЗА ХОРА С УВРЕЖДАНИЯ В БЪЛГАРИЯ

Позитивната промяна и обществените нагласи към хората с увреждания са слаби и едва забележими, за това и специализираните предприятия са. В специализираната работна среда те се чувстват психически и морално защитени.

За съжаление, тя не може да им осигури прилично финансово-икономическо състояние. Те не само получават много ниско трудово възнаграждение, но и са лишени от допълнително заплащане на труда им по Наредбата за трудоустрояване.

Ниската производителност на труда, неконкурентноспособността, липсата на поръчки, на оборотни средства, невъзможността за обновяване и модернизиране на производството са неразрешимите проблеми на специализираните предприятия и кооперации на хората с увреждания.

НЕОБХОДИМОСТ ОТ МЕРКИ ЗА ПОДКРЕПА НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ В ПРОФЕСИОНАЛНАТА ИМ РЕАЛИЗИЦИЯ

- Налице е липсата на интерес от страна на частния сектор към ресурса, който хората с увреждания предлагат.
- Необходимо е чрез рестриктивни мерки да се увеличат възможностите за осигуряване на трудова заетост на хората с увреждания на отворения пазар на труда, и от друга – да се приложи европейската практика за право на избор на работодателя да наема хора с трайни увреждания или да внася нормативно определена месечна сума.
- Съгласно европейския опит приходите от тези вноски се използват за постигане на по-пълно социално включване на хората с трайни увреждания.

МЕРКИ ЗА ПОДКРЕПА НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ В ПРОФЕСИОНАЛНАТА ИМ РЕАЛИЗИЦИЯ

- ✓ Спешна осезаема и ефективна държавна политика за подкрепа по отношение на заетостта на тази социална група.
- ✓ Разработване на финансово обезпечена Национална стратегия за трудова заетост на хората с трайни увреждания в страната;
- ✓ Продължаване действието на Националната програма за заетост и професионално обучение на хора с трайни увреждания към Агенцията по заетостта;
- ✓ Въвеждане на задължения за работодателите в обичайна работна среда да осигуряват % от наличните работни места за хора с увреждания;
- ✓ Промени в нормативни актове с цел държавна подкрепа;
- ✓ Прилагане на модели на партньорство с неправителствени организации за изграждане на социална политика в сътрудничество с НПО;

МЕРКИ ЗА ПОДКРЕПА ЗА РАЗШИРЯВАНЕ НА ТРУДОВАТА ЗАЕТОСТ НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ:

- ✓ **В общинските планове за развитие да залегнат промени в подкрепа осигуряване на достъпа до труд за хората с увреждания за по-добро качеството на живот за хората с увреждания в България и прилагане на добрите европейски практики в тази област;**
- ✓ **Използване на новите схеми за финансиране на специализирани и социални предприятия по ОП „Развитие на човешките ресурси” и ОП „Конкурентноспособност”;**
- ✓ **Партньорство чрез възлагане на обществени поръчки от общините за специализираните предприятия. Възложителите по Закона за обществените поръчки и Наредбата за възлагане на малки обществени поръчки, при спазване на разпоредбите предвидени в закона могат да подкрепят социалното включване чрез заетост за хора с увреждания.**
- ✓ **Прилагане на добри практики и работещи модели за заетост.**

Благодаря Ви за вниманието !

Елка Тодорова
бул."Дондуков" № 11
тел.02-986 53 09; 0888892302
e-mail : nfri@abv.bg